

הרב מנחם מאיר ווייסמנדל

אבד"ק נייטרא מאנסי נ.י.

בענין להשתמש ביו"ט במים חמים של הכיור

יורד למטה מהצריכות הרי הוא א) מדליק המנוע של המשאבה שמסובב המים מההא"ט וואטער טענ"ק לתוך הבוילער המרכזי הלוך וחזור ב) ומדליק עלקטרי"ק ענגייטער שמוציא ניצוץ אש חדש ג) שמדליק שלהבת אש חדש של גע"ז לחמם המים שביורה הבולער ד) ע"י שנפתח צינור הגע"ז ע"י עלעקטרי"ק מנוע ה) ומדליק עוד מנוע פע"ן להוציא הזזהמה של האש, הנ"ל הם צד השוה של אלו סוגי המחממים השונים.

כשברז ממים חמים רגיל פתוח יוצא כשני גאלאן ויותר מים לדקה אחד, ולעומת זה הוא הכמות שנכנסים המים הקרים, ז"א שכזורים מים חמים מברז בתוך הבית כשבעה עד עשרה דקות כל היו"ט אפילו לא רצופות, הרי מפעילים את כל הנ"ל.

א) הנה דעת האב"ע (בסי' שכח) ידוע, וכ"כ בחלקת יואב (סי' י"א) דכל גרמא המותרת בשבת, תלוי במלאכת מחשבת, דאם עושה פעולה כדי שיתקיים מחשבתו לענין שבת הוי מעשה ולא גרמא, ואפילו בדבר שאין דרכו, בכך כגון שהעמיד בהמה ע"ג עשבים בכוונה שיאכלם כדי שיתלוש העשבים חייב, הרי נתכוין לכך חשוב מלאכת מחשבת ולא גרמא וכגון ברחיים של מים² (בסי' רנ"ב)

שלום וישע רב ר"מ מע"כ עץ פרי תואר בקומת התורה וברה כחמה באסקוי שמעתתא, האי דאתא וחזקת אבהתן בידו שלשהיו"ח פרי עץ אבות גשה"ד וערוגה"ב ומרביץ תורה והוראה לעדרים לו עשר ידות במידה גדושה בעירנו כמוהר"ר פינחס חיים גרינוואלד שליט"א בן ידידי עוז הגה"צ כ"ק אדמור"ר אבדק"ק ור"מ פאפא שליט"א.

אחדשה"ט בכבוד כראוי

הנה דברי מר הנאמרים בטו"ד ודין גרמא שהגיענו עת הזמיר קצירת האומר מפרי רבנן קששאי ולחזור על דבריהם בלבד מפני המציאותיים החדשים לבקרים, ומצלאין אנן לס"ד ליהבא לן כל מה דבעי למעשה, והבוחר יבחר ואשמח לשמוע חו"ד מעלתו.

הנה בדק לן מר למה פרסמתי לאיסור לפתוח ברז מים חמים ביו"ט שנתחממו ע"י הסקת ביתי רגיל החדשים זה כמה שנים הנקרא indirect hot water heater דזה מעשהו, הטענ"ק (חבית) מים מכיל בתוכו ממוצע בין חמשים ושבעים וחמש גאלאן מים, המים הקרים נכנסים למטה בהטענק ויוצאים מחוממים למעלה, בשליש התחתון בערך יש לו סענזאר אקוואסטאט שמרגיש מידת חום המים, ואם מידת חומו באותו מקום

1 להבדיל מהישנים הרגילים שתמיד דולק אש קטן הנקרא פיילא"ט ושבעת הצריכות נפתח מקור הגעז של השלהבת הגדול ונדלק ע"י הפילא"ט ואין אש חדש, ואין לו עלעקטרי"ק בכלל, והתירוהו הפוסקים, כשאנו מחובר בכלל לחוטי עלעקטרי"ק לחוץ, הגם שלכאורה נעלם מהם שגם בהם שיש סענזאר בשליש התחתון שכשמרגיש הקיריות של המים החדשים הוא פותח את צינור הגעז של השלהבת הגדול הפועל ע"י עלעקטרי"ק זעיר קטן מאוד כמעט בלתי נרגש המתהווה רק ע"י כח של האש הקטן הפיילאט, ומ"מ יש מקום להתירו, שכיון שכוחו חלש כ"כ עד שא"א להשתמש בו אלא לצורך הבערה של עצמו ואף לא להוליד אש שאינו נחשב לכולם כי הרי הוא חלק מהאש וכמ"ש במק"א, ואפשר להוסיף לשבח עפ"י מ"ש במנח"י (ח"ג סי' מא אות ד' וה') ובמה שכ' בספר שלחן שלמה (סי' ש"ח הערה ל"ד) ותוכ"ד ב"ד ש"ממילא יש עלעקטרי"ק משהו והשינוי אינו נרגש כלל ביד, ושהגברת זרם עלעקטרי"ק אינו כמו הולדת עלעקטרי"ק.

2 וגם רעק"א וא"ר ודג"מ וחמד משה ס"ל כהאב"ע שברחיים של מים יש בו איסור תורה, וכמ"ש בבית"ל רנ"ב ס"ה, וראיתם מפריסת מצודה הביא המג"א עצמו בסי' רנ"ב סק"כ, והנה מההמון פוסקים דס"ל כהאב"ע והבית"ל הנ"ל בכללם, ואמנם לאו מטעמי, וגם מהאחרונים (הקרבן נתנאל וגם בספרו נתיב חיים) שס"ל כמג"א שאין בו איסור תורה

ובאגל"ט (סק"ה אות ד') כתב בסתמה כדמשמע מרש"י הנ"ל בלי חולק, דאף נתכוין אליו הוי גרמא, וראיה זו מרש"י מיישבים בעולם התורה, דרק בהוצאה דהוא מלאכה גרועה שאין בה שינוי בהחפץ וכל האיסור הוא עצם ההוצאה והוא השנוי לפני המקום, וע"כ מהוי גרמא שההוצאה נעשית אחר סילוק כוחו, מאש"כ בכל מלאכות במקום שהתורה אסרה המלאכה עצמה כי התוצאה של המלאכה הוא השנואה לפני המקום עדיין י"ל כנ"ל דכל שנתכוין לכך ונעשית ה"ל מעשה, ואמנם גם בשו"ת מהר"ם שי"ק (סי' קטו) ג"כ חולק על האבה"ע ודעתו דמלאכת מחשבת כולל רק מלאכה דנעשית באופן חשובה, ואדרבה הנעשית בגרמא אף נתכוין אליו לא הוי מלאכה חשובה, וסיים דסברה זו להלכה כתבה ולא למעשה וגם המהרש"ם (ח"ז סי' נא) ס"ל דנתכוין בלבד לא משויהו מעשה לשאר מלאכות שבת, אלא היכי שהמלאכה נעשית מיד ונתכוין לזה.

והאחיעזר (שם) ס"ל שכל היכי שעושה מלאכה באופן שזהו צורת עשיית זו הפעולה ומקובלת עשיית זו המלאכה בזה האופן ודרכי' בכך חייב דהוי מעשה, כגון רחיים של מים דדרכי' בכך ומקובלת לטחון בזה האופן הוי לי' מעשה, הגם שבמשכן הי' רחיים של יד, (ולפי"ז כתב שבכל אופן שיעשו הכפתור (סוויט"ש) של עלעקטרי"ק העובד ע"י שמשחרר קפיץ (ספרינג) ע"י שילחוץ על הפתור והחיבור יעשה ממילא מ"מ הוי מעשה

ומסכים עם מה שכתב המג"א (סי' שכח ס"ק נ"ג) בנתן עלוקה בשבת למשוך הדם הוי כמו שעושה בידים וחייב משום חובל, שנתכוין למלאכה ונתקיימה מחשבתו, ואפילו אם דבר אחר מסייעו להמלאכה חייב, והיינו טעמא דתוס' (דף י"ז) דפרישת מצודה חייב, ואמנם אין גרמי גרמא לענין נזיקין ושבת שוות, שיש שלענין נזקין חמורה כגון שהעמיד בהמתו מבואר בחו"מ (סי' שצ"ד) דחייב נזק שלם, שברי הזיקו (כמ"ש בסמ"ע שפ"ו סק"א) ולענין שבת פטור עד שיכוין למלאכת הקצירה, ובזורה ורוח מסייעתו לענין שבת חייב (ב"ק דף ס') שנתכוין לכך ונתקיימה מחשבתו, ולענין אש שאין יכול להבעיר מעצמו ורוח הבעירתו פטור לענין נזיקין, והנה גם בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') הביא מה שנדפס כן בישועות יעקב (בסוף סי' שלד) תשובה בשם נכדו (ה"ה הגא' בעל ברכת רצ"ה, שהביא דברי השלטי גיבורים ריש כל כתבי) דכל היכי דמתכוין לעשות מלאכה הוי מעשה ולא גרמא וכשיטת האבה"ע³.

ובאבנ"ז (סי' עד) אחרי שכתב ג"כ שלענין שבת הכל תלוי במחשבתו וכנ"ל, ואפילו גרמא של סילוק כוחו כיון שנתקיימה מחשבתו ה"ל מעשה, הביא שדעת רש"י (עירובין דפ"ח ע"א) להיפוך, וס"ל דכל שאחר סילוק כוחו נעשה המעשה ואפילו נתכוין לכך ה"ל גרמא, דכתב רש"י דאי שפך מים ברה"י והמים הולכים לרה"ר פטור אף אם בתחילה נתכוין לכך משום דהוי גרמא,

כתבו מטעם אחר שאינו דומה לטחינה שהי' במשכן שהי' רק ברחיים של יד, ולא מטעם גרמא, וא"כ כל זה אינו לנד"ד, וגם בשו"ת ק"ן לדוד (סי' ק"ב, והובא דבריו בשו"ת מנח"י ח"ג סי' כ') מביא דברי האבה"ע הנ"ל וכתב דלפי דבריו עשיית תמונה ע"י מכונת פאטגראף בשבת יש בו איסור תורה דכתיבה, אלא דבקרל"ד חלק על האב"ע וחילוק באופן באופן אחר, דלהקריב הדבר שנעשה בו האיסור אל הדבר העושה המעשה הוי מעשה כמו להקריב הקדירה אל האש, (והובא סברה זו בשו"ת מהר"ם שי"ק בסי' קט"ז בשם המהרש"א בביאורו לתוס' עיי"ש) משא"כ להקריב האש אל הקדירה הוי גרמא, (ונסתפקו האחרונים במי שהסמיך עצים קרוב לאש שנדלקו לאחר זמן אי חייב) ובניד"ד הרי מקריבים המים החדשים אלא האש, ומידי דברי בו צ"ע בדבריו שסובר שכיון שהעכו"ם ממילא עושה התמונה אין הישראל מוסיף איסור אם גם הוא יעמוד שם והתמונה יהי' הימנו גם, ודבר נוגע בזמנינו לצירוף להרכבה המצלמות וידאוי המצוית לצרפו להיות.

3 וצ"ע דברי הגאון בעל מנח"ש (סי' י' אות ו' ד"ה גם פשוט) שצידד לומר סברה להיפוך, דמה שהרמ"א (שכ"ד סכ"ב) אסר מדרבנן גרמא שלא במקום הפסד, היינו רק גרמא שמתכוין להמלאכה, ולא משמע כן בכל הפוסקים.

שאינו יודע אם יצוד אם לאו [תוס' דף י"ז] ובסתירת בדיוק דבריו בין רישא לסיפא, נחלקו הפוסקים באופן אם בודאי יצוד אלא יהי' לאחר זמן אי הוי איסור צידה, דדעת הפרמ"ג דאם בודאי יצוד רק לאחד זמן הוי מעשה, וכ"כ בתהלה לדוד, ונחלקו אי זה רק בצידה ובבישול ובזריעה וכדומה המלאכות הללו שנעשו תמיד בצורה של גרמא, או כל מלאכת שבת בדומה לו, דבבית שלמה (יור"ד קכ"ב) ובזרע אמת (סי' מ"ד ד"ה איברא דלכאורה) ועוד כתבו, דכן הוא בכל מלאכות שבת כל שהוא דרכו בכך הוי מעשה וחייב עליה, וכן משמע בבית"ל (סי' שי"ט סי"ז ד"ה מפזר) דכתב בשם הירושלמי דכשהעביר הרוק ע"י הרוח ד' אמות ברשה"ר ודרכו בכך חייב משום מעביר ד' אמות ברשה"ר, דלא הוי גרמא כיון דאורחיה בכך וכ"כ המש"ב בשערי ציון (שט"ז סק"ג) שצ"י הג' (ב"ק ד"ס) זורה רוח מסייעתו לדין צידה ע"י כלבים, חזינן מינייהו עכ"פ שבכל אופן שדרך עשיית המלאכה ודרכי' בכך ה"ל מעשה גמור להתחייב בשבת ולא דוקא במלאכות המיוחדת שדרכן בכך.⁴

אמנם באג"ט (חורש ג' ג') ובאחיעזר (ח"ג סי' ס') וכ"כ בהרבה עוד פוסקים הביאו דברי הרא"ש (ב"ק ד"ס) דדוקא באלו מלאכות שדרכן בכך, כגון בישול צידה וזריעה, דדרכן בצורה של גרמא ואתי ממילא ובהכי חייבה

ולא גרמא)⁴ ובמנח"י (ח"ב ס' ט"ז) כתב שני תנאי הללו אהדדי שנתכיון לכך, ושמקובל לעשות הפעולה בזו האופן ושצורת המלאכה מקובלת להיעשות ע"י גרמא, ודרכי' בכך, והביא לשון הר"ח שכתב ש"מ דכיון דמשוי ל' אורחא אפילו לרוח מצוי' ללבנות ומחשב לכן אסור בשבת, וכן הוא לשון רש"י בב"ק (דף ס' ע"א) לענין זורה רוח מסייעתו דחייב בשבת, וכתב רש"י נתקיימה מחשבתו דניחא ל' ברוח מסייעתו⁵

וכתב עוד שם להוכיח דא"א לומר דכל שאינו מכיון משוי ל' גרמא⁶, אבל על הלהיפוך נכון דכל שמכיון לזה נתקיימה מחשבתו וה"ל מעשה, וכמו"כ כל היכא שהמלאכה תמיד ע"י גרמא ודרכי' בכך וכל זה חשוב מלאכת מחשבת ולא גרמא, וכמבואר להלן⁷ גם בספר מאורי אש (פ"ג ענף ז' אות ב') הביא בשם מורו הגא' אבן האול שכל גרמא המותרת הוא רק כשעושה המלאכה שלא כדרך עשייתה כגון ההוא דמעמיד כלים והם מתבקעים⁸ שזה שלא כדרך כיבוי, ולכל זה בנידונינו בוודאי הוי פתיחת הברו אופן מקובל לחמם המים ומתכוין לכך ודרכי' בכך ומעשה ולא גרמא ופשוט.

והנה המג"א (סי' שטז סק"ט) כתב הפורש מצודה ובשעת פרישתו נכנס חיה לתוכה חייב אבל אם נכנס אח"כ לתוכה פטור אבל אסור

4 וצ"י לתשובה זו במנח"י ח"ג סי' כ'.

5 וכן הביא ראייה זו מהר"ח ח"ז הגאון חלקת יעקב (או"ח סי' קס"ט) אמנם רק לדברי האב"ע, והנה האב"ע הביא גם מ"ש הרמב"ם המובא בסי' שט"ז שהאדם בשיתוף כלב צדו את הצבי חייב משום תולדות צידה, ובמש"ב (סק"י) כתב הטעם שכן דרך הציידים.

6 מהא דפתיחת דלת כנגד המדורה, דלפי דברי הר"ח החיוב בפתיחת הדלת הוא מה"ת ואיתא שם בפירוש דאף באם אינו מתכוון מ"מ אם הוי פס"ר חייב כי דרך עשיית המלאכה הוא בזה האופן.

7 וזאת באופנים שהגורם הוא רק שלא יתפשט האש, או שהאש בוקע הכלי בהתפשטותו, או שיש הפסק כלי כדבסי' (של"ד ע"י כב-כג) וכמבואר בבית"ל (ד"ה שודאי יתבקעו) ובמש"ב (סקנ"ה), שקי"ל להלכה כהפוסקים) שבאלו אפילו נתכוין לכתוב שרי, וכדלהן

8 ובה חלוק דעתו, שהרי לדעת האחיעזר לפמ"ש המנח"י הרי בכלים המתבקעים או טלית שאתו בו האור לא צריכים לזה, ולו יהי' שהוא כדרכו ג"כ שרי.

9 וכן משמע ממג"א עצמו (סימן רנב ס"ק כ) דכתב דממ"ש סי' שט"ז גבי מצוד' בשם התוס' דחייב טטאת דכבר דאתי ממילא ודומיא דמדביק פת בתנור ונאפה ודלא כדבריו גבי רחיים של מים, ולא מחלק דמדביק פת בתנור שאני, ומחמת ראי' של מצודה חלקו עליו החמד משה והא"ר.

להחזיק המחרישה חייב דגם הבהמה עצמה הוא ככליו של הפועל וככלי מחרישה שלו, (ומדעת הרמב"ם המובא בנו"כ בסי' שט"ז) שצידת הצבי בסיוע של כלבים היא תולדת צידה כיון דדרכה בכך, וכדלעיל כתב האבה"ע ראייה מזו לענין נתיבין) וזה מסייע להנ"ל שכל כלי שעשוי בצורה שכל עושים מלאכתו דרכיה בכך כולם הוא ידו אריכתא של העושה, - ואפילו אי סברינן שזורה ורוח מסייעתו הוא דין מיוחד להמלאכות שדרכן בכך - ועוד ראיות הביאו ליסוד מוצק הזה וגם בחזו"א (שם) כתב כן¹¹, והנה מכל אלו כלל הוא שעכ"פ כלי שהוא בנויה ומתוקנת בצורה מיוחדת ופועל באותו צורה הרי הוא מעשה ולא גרמא, והנה בניד"ד לא מבעי להאבה"ע שאסור, ולא מיבעי להס"ל שכל מלאכת שבת אם הוא באופן עשייתם הוא מעשה שאסור, אלא נקוט עכ"פ כלים הבנויים בשיטת של גרמא פנימי שהיו מעשה ולא גרמא, וזהו נידון דידן שהוא כלי שעשויה בצורה כזה שפועל גרמות מעשים רבים זה אחר זה למטרת אחת של חימום המים, ואינו גורם אחר מעשה.

והנה מעלתו כתב לברר מקחו של אותו צדיק זקנו הגדול בעל ויען יוסף (סי' שכ"ו) ולבאר מ"ש להתיר גם מטעם גרמא של הולדת אש שלא נעשית מיד עפ פועלותו, וכ"כ גם בסי' צה צו"ג¹² וגם לתואמו עם מ"ש בסי'

רחמנא כי זה צורת המלאכה במשכן ולא בשאר מלאכת שבת, וכ"כ בהגהות ח"ס לסי' רנ"ב, וכ"כ הנתיב חיים (סי' רנ"ב על המג"א סק"ז) וכ"כ המהרש"ם (ח"ז סי' נא) ובעוד הרבה אחרונים, וכ"כ החזו"א (ל"ו א', וב"ק סי"ד) ומחלוקת זו כבר נשנה בראשונים.

והנה גם אליבא הני פוסקים בהכרח צ"ל כללא דעכ"פ כלי המיועד לעשות מלאכה הגם שהכלי בפנימי פועל בצורה של גרמות, נחשבת הכל למעשה ואין אנו מתחשבים באופן איך הכלי פועל, אלא כיון שהוא אוחד כלי ועושה בו מלאכה נחשבת למעשה וכידו אריכתא,¹⁰ דהרי האחייעזר ס"ל כהרא"ש דזורה ורוח מסייעתו הוא דין מיוחד במלאכות שדרכם ע"י כך, ומ"מ ס"ל שהכפתור (סוויט"ש) הפועל ע"י קופיץ ונעשה חיבור הוא מעשה, וגם הרי דהחזו"א ס"ל כן דדוקא במלאכות שהם יסודם ע"י גרמא בלבד, ומ"מ ס"ל להחזו"א (שם ד"ה החורש) דמכונה שפועלת בצורה של גרמות כגון מכונת מחרישה שלוחץ כפתור ונעשה שלבים זה אחר זה של מכונות וגלגלים המשפיעים אלו על אלו עד שחורשים הגלגלים דכל החרישה חשוב מעשה ידי' וחייב עליה.

וסעד גדול לדבר זה מהמובא מדברי חידושי הרמב"ן (שבת קנ"ג) שכתב שהחורש בשוורים ע"י שנותן עול ע"ג הבהמה ומסייע

10 ומה"ט משכתי ידי מלהסכים על המכונה הקאשע"ר סוויט"ש (Kosher Switch) דבניה בצורה מעולה של הסרת המונע וכדלהן, דהיינו שכל זמן קצר עוברת קרן ממקום למקום ואם הקרן אינה יכולה לעבור ליעדו הרי משנה מהפעלה לכיבוי ולהיפוך, ומתוקן אור ירוק קטן שזה סימן להמשמש שיש עוד זמן עד שהקרן יבוא, ואז בטוח שכעת לא יבוא הקרן, לוחץ על הכפתור להעמיד הפסק פייז בין הקרן למקום יעודו (ועוד בו שההפסק נעשית בדרך ירידה של כדור קטן) ואחרי כך כשיבוא הקרן ולא ימצא את יעד שלו מחמת המפסיק ישנה, בין הפעלה לכיבוי ולהיפוך, ואין להקרן הזה זמן אחיד שהוא מקרין, ולכאורה זה הסרת המונע טובה מחמת הרבה טעמים, ומה גם שלא נעשית הפעולה מידיה, וקצת מורים שליט"א נטנו עדיהם על זה, וגם אם לצורך רפואה כגון לסובלי סוכרת שחייבים למדוד הדם שלהם כמה פעמים בשבת באופן שהוא חילול דאורייתא, אך יש להתירו בכל אופן מחמת פק"ג, ואם אמנם ה' אפשר לסדרו באופן כנ"ל ה' מצוה רבה ונשגבה, כי אינו חולה בהול עפ"י רוב, אך להתירו סתם בשבת משכתי ידי דהרי זה נגד ההוראה המקובלת עלינו לחוש לדעת האב"ע.

11 עי' חזו"א ב"ק סי"ד ד"ה החורש שכ"כ להוכיח כן ממסכת מכות (כ"ב ע"א) שהחורש בשוורים חייב אם מחק את השם או קצץ בהרת בהדי הליכתם.

12 תשובה זו מוזקנו הובא במנח"י (ח"ה סי' כ"ד) וז"ל בענין תשובת הרב הגאון מוהר"י גרינוואלד שליט"א אב"ד דק"ק פאפא יצ"ו, וכי' ולפתוח השויער (מקלחת, ברו מים חמים בשבת) לצורך מצוה, אם היינו יכולין לברר שהוא רק גרם מלאכה אז ע"י עכו"ם שרי, דהוי שבות דשבות במקום מצוה, אבל אני מסופק אם מקרי רק גרמא, כי ממש באותו רגע

כך, ומתכוין לזה, הוי מעשה ולא גרמא ובצע כי הוסיף עוד שלב.

ולענ"ד נד"ד חמור מנידון לפתוח דלת המקררים שדנו בהם בשעתם, דאף לדברי המתירים לפתוח דלת מקרר מטעם גרמא, מ"מ בנד"ד יודו דהוי מעשה, דמידי הוא טעמי המתירים לפתוח מקרר גם משום גרמא, שאף על פי שהאוויר החם החודר להמקרר גורם לטערמאסטאט להפעיל את הקאמפרעסאר, כיון שבדרך כלל אין די באויר כח ראשון החודר מיד עם הפתיחה וצריך עוד להאויר הבא מכח השני להשפיע על הטערמאסטאט להדליק ולהפעילו¹³ ואע"פ שיתכן שהחום בתוך המקרר כבר הגיע כמעט למידת החום שהוא בלבד יכול להפעיל את המנוע, מ"מ יש לסמוך על הרוב שאינו

קיי, וע"ז כתב מעלתו שהוא גרמא בשופי, ואף להאוסרים לפתוח דלת מקרר בשעת שהמנוע אינו פועל מטעם דס"ל לחוש לכח ראשון של האויר החודר ראשון שאינו גרמא, כיון שנד"ד הוא עוד שלב בפועל הטעכנ"י ותוצאה מתוצאה של מכונה המדליק עוד מכונה להדליק האור, ואף שנגקוט שחימום המים החדשים הבאים להבולע"ר ע"י פתיחת הברז הוי מעשה, אבל זה שמידת הקרירת המתהוה על ידי המים הקרים הללו שהם משפיעים על האקוועסט"ט שידליק את המנוע של המשאבה ואת האור שלהבת הגדול הוי עוד שלב וזה כבר הוי גרמא לכל הדיעות, ואיני מבין כוונתו, כי מה לי אי הוי שלב ב' או ג', כיון שהכלל שעכ"פ כל כלי שהוא עשוי לכך, ומתוקן לעבוד בזה האופן, ודרכי

שפותחין השויער, נכנס כנגדו אותו כמות מים צוננים להמיחם (ביולער) והם מתבשלים, אם כן הוי כח ראשון, דמקרי עשי' ולא גרמא, כדמוכח בפ"ק דחולין (דף ט"ז) גבי בידקא דמיא, וכתב ע"ז כדברי הרה"ג הנ"ל, מפורש גם בדברינו (מנח"י חלק ג' סי' קל"ז ד"ה אבל) לענין כיבוי דכן מוכח מהא דחבית (ביו"ד סי' קנ"ט סעי' ט'), דהברז רק מונע יציאת המים, ומ"מ בשפיכה הראשונה אחרי הסרת הברזא, חשוב כח גברא, וזה מוכח מדברי הש"ס (בחולין) הנ"ל, ובסנהדרין (ע"ז ע"ב) דהיכא דהכיבוי נעשה מיד, אף דהוי רק ע"י הסרת המנוע, נסוג גרמא קלה] אין זה גרם כיבוי, אלא כיבוי ממש עי"ש, ועכ"פ ס"ל דהיכי שנעשה מיד דהוי מעשה ולא גרמא (וכ"כ התוס' סנהדרין ע"ז ע"א ד"ה כפה דמתחיל ביה בשעתיה הוי מעשה ולא גרמא)

ובמה שחשבה בנידון ידידה שם - להפחית מים מיותר עד שתיקל כובד משא המים ויגבה קרקעית הפנימי של היורה השוכבת ע"ג קפיץ שמתחתיו ועי"ז יכבה האש - להסרת מנוע בלבד, (ומציין לתשו' בחי"ב סי' ט"ז אות י"א בהסבירו דברי המש"ב (סי' רע"ז סקי"א) בהיתר סגירת הדלת לפני המדורה שע"ז לאט יכבה המדורה, ומסביר כי אין זה כאילו נוטל כל האויר של האש כאילו כפה עליו כלי, אלא נוטל את הדבר שנותן את הרוח המותר של המדורה שאינו עצם האויר, וזה מקרי הסרת מנוע וכאילו נוטל מפוח חיצוני מע"ג האש) ולצ"ע, כי אין זה הסרת מנוע דמותר לכתחלה לענין שבת (כמבואר ברע"ז סי' ט"א בשם התרה"ד) דזה רק באופן דהמצב העכשווי הולך ואזיל אלא שיש דבר חיצוני שיכול בטבעו לשנות המציאות הקיים, ולבטל דבר החיצוני הזה מקרי הסרת מנוע שמוותר לכתחלה אף לשיטת רבינו יואל המובא ברמ"א (של"ד סכ"ב) וכגון לסגור דלת נגד נר דכבר דולק והולך אך שעומד לבוא רוח ולכבותו, אבל בנידון ידידה שעשיית מניעת הגרמא יכבה האור הרי יתהוה מצב חדשה של כיבוי, ולא משמע מדברי התרה"ד שאף אם ישנה המצב העכשווי יהי' גרמא, ומה שמביא שם לתרץ בזה הרמב"ם דס"ל דתבשיל שאינו מבושל כל צורכו שהעבירו מעל גבי האש אין איסור מקרב בישולו כשהסיר ממנו קצת, אולי איירי באופן שלא יקרב בישול הנשאר במידה שיעבור עליו וכדומה (ומ"ש שם שזה דעץ המחזה אברהם והארץ צבי, צ"ע דהלא דעתם להלכה בזה נדחה מאוד בפוסקים) ואמנם דעתו שם אמנם שהסרת מניעה אפילו כשמייצר מצב חדש - וכל מה שלענין מקואות לא מוהי תפיא אליבא הח"ס (חי"ד סי' רי"ד) יש לו דין גרמא לענין שבת, ומ"מ בהכרח יחלק שלגבי דינו של התרוה"ד הנ"ל שרי אפילו כשמתכוין לכך וצורת עשיית הפעולה הוא בוו האופן, מה שבשאר גרמא אפילו הסרת המנוע קים לי' כשיטת הפוסקים דהוי מעשה, ולזה נתכוין (בחי"ב סי' כד) שמג' סנהדרין הנ"ל שאפילו באופן של הסרת מנוע וסילוק כוחו מ"מ אם הפעולה נעשית מיד ה"ל מעשה וראיה מהג' הנ"ל, וכז"ל אם אמנם לא נעשית המעשה מיד, והבן, ואמנם בספר מנוחה נכונה בסופו מביא הוראות ששמע מהחזו"א שבמקום שיש צינור המשקה מים לזרעים בשבת אסור להשתמש בברז המים באותו בית באופן שאם יסגור המים יגביר עוצמת המים היוצא להזרעים, וגם בשביתת שבת (מלאכת זורע סעי' י') כתב ללמוד מירושלמי שס"ל שלהסיר ענפים יבשים מאילן חייב משום זורע, דמי שיש לו עציץ שמתחתו בחלון שאסור לפתוח או לנעול החלון אם יש בזה תועלת לצמחים, להגן עליהם או כדי שתורח עליהם השמש ולא מחשיכו להסרת מניעה, וכן הוא בעצם בס' רע"ז.

13 ואם בתוך המקרר יש אויר רצויה זה לוקח כמעט דקה שלימה בדלת פתוח עד שיבוא החום עד שיפעיל המנוע.

כן, ועוד דה"ל ספק פס"ר, ועוד טעם לפי שאף בהגיע מידת החום להטערמוסט"ט אינו מפעיל אותו מיד אלא עובר זמן מה עד שהוא מתפשט ליחותו¹⁴ ויעשה החיבור של החוט שיפעיל, ולכן אין זה ככח ראשון, כמבואר במנח"י (שם) ובמנח"ש (ח"א ס"י) ובשש"כ שם¹⁵ וכל זה באויר הבא ממילא, שהם דומים לכח שני בבידקא דמיא, משא"כ בנד"ד כל הבאת המים יש לדונם כמעשיו ומעשה אחד הם המביאים את המים החמים ביחד עם המים הקרים לתוך הבוליע"ר, שהוא צינור אחד נכנס מצד אחד ויוצא מצד אחר, ויש בזה כל הנ"ל, נתכוין לכך נתקיימה מחשבתו, ודרכי בכך, והוא כלי העשוי לפעול בזו הצורה וכליו וידו אריכתא להדליק האור, משא"כ לענין המקרר אפילו האויר החודד ראשון להמקרר בפתיחת דלת מקרר אין ההכרח לומר נתקיימה מחשבתו, ואין זה כלי עבידא להכי אחרי שכבר מקורר מקודם שרק מחזיק הקור הקיים, אלא אם במקרה הוא עכשיו חם ה' לנו להסתפק לאסור מטעם מזה, שהרי לענין גרמא שייך סברה שפס"ר לא משהיה למעשה, ואין זה דומה לחורש בשוורים, ואם באנו לדמותו לסוגית המקררים נדמיהו לפותח דלת מקרר לא בכדי להוציא משם מאכלים, אלא כדי להכניס אוכל חם לקררו במקרר שהוא כעת חם והמנוע אינו פועל, וא"א להשיג המטרה מבלי שידליק המנוע¹⁶.

ואפרש שיחתי בעוד טעם שנידון דידן חמור אפילו מבידקא דמיא, ושגם האגל"ט הנ"ל ודעימי' החולקים על יסוד של האבה"ע,

14 לשון התפשטות הליחות הוא ממנח"ש שם בהסבירו אופן פעולת מקרר, ופשטות כונתו לדמותו לכלים וטלית (דסי' שלד סי' כ"ב-כג ובסי' תקי"ד) דמבואר דמותר ליתן מים עכשיו על מקום בטלית שמאוחר יתפשט האור, וכנראה רוצה לדמותו לזה, וצ"ע דשם הרי הגרמא הוא שהאור לא יתפשט וע"כ ה"ל גרמא, וכמו"כ היכי שהאור בא ומתקרב להמים דהוי ג"כ גרמא, משא"כ הכא התפשטותו גורם שיקרר את כל המקרר וה"ל כמו כיכוי האש של כל הכלי, ואולי ה"ל לו מהלך אחרת בהבנת החילוק בזה, ובל"ה בכלים ובטלית בהכרח יכבה קצת ממה שכבר דולק.

15 אלא שאדמוח"ז דחה סברה זו כיון שסו"ס נשאר איסור דרבנן גם על גרמא (לדעת הרמ"א בסי' שלד סכ"ב), ועוד חשש לדעת הריב"א (סי' ו') דגרמא בהעברה אסורה וחשש שבני מקרר יש גם איסור העברה, ובח"ג (סימן קל"ז) הסביר שוב הטעם שלא התיר למעשה, שלא רצה לסמוך על חילוקים וסברות דקות כל דהו בנוגע לחשש במלאכת שבת.

16 ובמקרר הרווחנו גם שיטת הרשב"א והרמב"ן (שבת ק"כ) דס"ל דכל גרמא הא רק באופן שיש ספק אם יעשה האיסור בכלל, וזהו היתר של כלים, אך להלכה לא קי"ל כן.

הרי הוא כח שני אחרי שכבר פסק פעולת הפועל, אבל אם נתנה לתוך הרחיים עצמה (אף שלוקח זמן עד שבא תור אלו החיטים למקום האבנים להיטחן) הוי מעשיו דאמרינן מעשיו חוזרים ומתחדשים כל שלא פסק פעולתו (ב) (בסי' קנ"ז) באבן השעות (וועקיר זייגער) שמחברים להזייגער חוט ומצד השני להנר שידליק באמצע השבת כישבוא זמנו ע"י משיכת החוט וידליק הנר, כיון דאין האור בעולם בשעת שמחברים אותו להזייגער ה"ל גרמא¹⁹ (כ"ש אי לא קי"ל אישו משום חיצו לענין שבת) (בסי' קט"ו) ולענין עלוקה נראה לו דדינו כמי שהתחיל מיד בשעת עשיית הפעולה דדעתו דזה נקרא מלאכה המתחדשת בתמידית, וחולק כמה פעמים על האה"ע, עכת"ד בקיצור הנצרך לנד"ד.

ואין הכרח שבנד"ד נחשב שפסק כח פעולתו של העושה, שהרי מיד בפתיחת הברז מתחיל הסיבה להדליק האש, והוא מתקדמת והולכת, כי כל כמה יותר שנצטנן המים בהבויילע"ר ממשכת והולכת ביותר הסיבה להדליק האש, וכמו ובבישול קדירה, ויש לדמות זאת לעלוקה ויותר שברגע שנתן העלוקה מתקדמת והולכת הוצאת הדם, ומעלתו דימה זאת לדין הזייגער, ולענ"ד כל סברת המהר"ש כמבואר באחרונים, דלא ס"ל שזמן הליכת זייגער הוא כמו חץ המקרב בתמידית יותר ויותר את הפעולה, (הגם שצ"ע מאוד בזה הסברה²⁰) משא"כ בנד"ד כל טיפה

(ב) ומעלתו כתב להקל מטעם שדעת המהר"ם שיי"ק (סי' קי"ד קט"ו קנ"ז) שאם התחלת המלאכה מתחיל רק לאחר שכבר גמר הפועל את פעולתו הרי זה גרמא¹⁷, ולכך ס"ל שפרישת מצודה באופן שלא תיצוד החיה תיכף אלא לאחר זמן פטור, ולהיפוך הוא הבישול שהתחיל מיד עם הנחת התבשיל על האש הגם שלוקח זמן עד שבא לשיעור בישול, וע"ז העמיס מעלתו בחכמה שגם בנד"ד שמצד שאין המים הראשונים הנזחלים לתוך הבויילע"ר מדליקים עדיין את האור ה"ל כמלאכה שהתחיל אחרי שכבר סילק הפועל את פעולתו, וכסוף חמה לבוא.

והנה זה תוכן דברי המהר"ש (בסי' קי"ד) דאחרי שמביא ראיות מש"ס שכל עשיית אדם אפילו באמצעות דבר אחר שיש לו כח עצמי לעשות מקרי מעשה האדם, וכח שני קי"ל דלא מקרי מעשה האדם, וקשה לי' למה כח שני שאני מעושה ע"י דבר שיש לו כח עצמי לעשות, סוף סוף הכל נעשה מכוחו וקי"ל דכוחו חוזר ומתחדש בתמידית, ומתרץ דאליבא דאמת גם כח כוחו ג"כ לא הוי סילוק כח האדם אלא כמ"ש שמעשיו שחוזרים ומתחדשים, אלא כשהתחלת המעשה, כלומר החץ היוצא לעשות הפעולה התחיל רק אחר שכבר פסק מעשה האדם העושה¹⁸ (והמשל א) (בסי' קי"ד) כאשר יש ארגו של חיטים למעלה מהרחיים והאדם נתן בשבת החיטים בארגו העליון שמתנענע עד שבא להרחיים שתחתיו

17 וכיוצ"ב כתב הזרע אמת הנ"ל ד"ה אכן פשר הדבר, וכתב כן גם להסביר היתר מחיצת הכלים, (והביאו הבי"צ סי' נ"ז) ומבואר בהרבה מקומות כן, וצ"ע על הביה"ל (רנב ס"ה).

18 דברי המהר"ש היא תוס' (סנהדרין ע"ז) שהביאו המג"א (סי' שכ"ח סקנ"ג) שהוקשו למה פטרו חכמים בהשיך בו את הנחש הרי הכניס בו ידו והוא כרוח מצויה, ונימא אישו משום חיצו, ותירצו דאין הארס עדיין בעולם, וארס מעצמו מקיא הנחש ולא שייך חיצו, וכן כתב רש"י שם, אבל מ"מ מבואר להדיא שאם הארס טמון כבר עמוק במקום רחוק אצל זנב של הנחש והכיש בו את הנחש זמן ממושך עד שמושכת ואוזלת הארס עד שמגיע לפיו, או שלוקח זמן לעורר חמסו של הנחש שיוציא את הארס ממקום רחוק שבו הרי לא שייכת תירוץ התוס', וה"נ נידון דידן, הגם שהאש עדיין אינו נולד בשעת שפוחת הברז אבל כאמור הלא זה מעשה אחד שלוקח זמן ופעולה מתקדמת לעצם הדלקת האור, ולא שייך לומר שבצעמו מוציא האור.

19 ובכה"ח (של" סקכ"ד) הביאו וכן הביא בשם השו"מ, 20 כאשר מקשים העולם הרי כל רגע הזייגער הולכת ומתקרבת להזמן שיכבה, וכי ס"ד שמי שנותן מים לתוך צינור ארוך עד שבא ליעדו לכבות אש או להשקות זרעים שלא הוי מעשה, וה"נ זייגער.

שכתב דנד"ד דומה כמו שאין האש בעולם בשעת שפתח הברז.

ג) והנה אף שהמר"ש ברור חולק על האבה"ע ודעמי' הנ"ל, אבל אין טעם לומר שחולק גם על סברת האחייעזר הנ"ל במקום שדרכי' בכך, וכ"ש שאין טעם לומר שחולק סברתו ודעימיה שכלי העשו'י לכך הוי מעשה²² כי המר"ש איירי בסתם זייגער של זמנו שהשתמשו בהם גם לצורך להדליק אור ע"י חוט שקשרו להם וכשהגיע הזמן הי' הגלגל מושך החוט וזה הדליק האור, אבל לא זה הי' המטרה העיקרית של זה הכלי הוועקיר זייגער ולא הוי דרכיה של הדלקת גר בכך, משא"כ בשבת זייגער דידן שכל יעודו רק להדליק ולכבות הרי להפוסקים (האחייעזר ודעומי') דס"ל דכלי שמיועד לעשות תפקיד ודרכי' בכך הרי נחשב כעשיה אף אם בפועל איך שמתוכנן הוא ע"י כלים מפעילים כלים אחרים- הנה כמו"כ אם אופן פעולת הכלי נפעלת ע"י איחור זמן, ולא יש שום הוכחה שהמר"ש יחלוק גם על זה.

ד) והנה הוקשו על יסודו של האבה"ע, מהא דשבת (דף ק"כ, וס"י של"ד סעי' כב-כג) מכלים ומטלית שהרי נתכוין לכבות ונתקיימה מחשבתו ומ"מ הוא גרמא ולא מעשה, ותייך

וטיפה מים קרים שמוסיף לתוך הבולע"ר ממשך הסיבה יותר ויותר להדלקת האור והוא ממש חץ ההולך ומתקדם לדרכו, וגם משמע כן ממר"ש עצמו (בסי' ק"ד ד"ה ואחרי שביררנו) שכח שני עדיין לא נגמר פעולתו לענין זה, ויש לדייק מדברי הח"ס באבע"ז (סי' כ') דאם כבר יש שמש ומעמיד קדירה של בשר בחלב אצל עצים ומניח אצלם זכוכית שמוליד אש דמחייב משום מבשל בשר בחלב הגם שברור שלוקח זמן עד שהשלים מתקדמים עד שנדלק האש, וזה באמת מבואר בתוס' סנהדרין (ע"ז ע"א ד"ה כפתו) דמעזיבה הוי מעשה כיון דהתחיל ביה בשעתיה כלומר בשעת שהתחיל לפרק המעזיבה ממשך הקור לבוא יותר ויותר, הגם שלוקח זמן עד שנעשה המעשה, וכן הוא בנד"ד שמיד מתחיל וממשתכח והולך גירי לקרר המים המדליקים האור וכו' וכ"ש הוא ממ"ש החזו"א (ב"ק סי"ד אות יב ד"ה ומיהו דוקא במלאכות) דהנותן חיטים לרחיים הוי מיד אף שלוקח זמן שיפול להאבנים [ומסברה בעלמא הייתי אומר שאפילו הגרמא הגדולה של סילוק התריס, מ"מ מהוי כלא הפסיק פעולת העושה, ומסברה שזמן קצר כזה נקרא אפילו²¹ מידן וממילא נופל דברי מעלתו

21 בשו"ת ב"צ (או"ח סי' נ"ז) הביא דברי הרע אמת הנ"ל ע"ד ד' אנשים שעושים לחץ של אויר חזק לתוך חבית גדולה של מים באופן שיוכלו אח"כ לזרום מים מצינור היוצא מזו החבית על אש לכבותו, והשיב כיון דרק אחרי זמן זורמים מן המים הללו על האש נפסקה פעולת הד' אנשים שעושים לחץ ולא הוי אלא גרמא, ומניה דייק הבי"צ דאם הי' בשעת מעשה הוי מעשה של הד' אנשים, והבי"צ לא מיירי בכח כוחו ולא בדבר שעושה בטבע עצמי, אמנם לא דמי כלל כיון דעדיין צריכים מעשה של המזויק המים אחרי שפסקה כוחם הרי בודאי לא יחשב מעשה הד' אנשים כמעשה, (ותמיה אפילו למה יחשב כגרמא אפילו) אבל אם לא הי' צריכים להאיש המחזיק המים לכיון הצינור על גבי האש, אלא הצינור הי' מכוין מקודם, והד' אנשים הי' עושים הלחץ לתוך החבית וחמשה דקות אח"כ הי' מתפוצץ מעצמו על האש הרי יתכן שמודי שיחשב כמעשה גמור.

22 והנה איתמר בביה מדרשם של כמה מגדולי ההוראה מטעם זה להתיר לשנות הטיפעריס של שבת זייגער (לולא טעם מוקצה דמיגו דאתקצאי) אף להקדים פעולת מכונה עלעקטריק, והזכירו הגא' מאורי אש, ועוד פוסקים וקובצים שונים, ומ"מ הגאון איגרי"מ (יור"ד ח"ג סי' מ"ז אות ד' ואור"ח ח"ד סי' צ"א אות ה') אסר כל זאת וחשיב ל' למלאכה גמורה, ואף ביו"ט אסרה, והסברה הפשוטה כנ"ל שכיון שהכלי מיועד לזה וזה אופן שעובד, ואפילו משתמש בוה לשבת בלבד נכלל בדברי הפוסקים שכל שמכוין למלאכה ודרך לעשות מלאכה באופן כזו הרי הוא מעשה ולא גרמא, וה"ה אם עובד תמיד באופן שמאחר פעולתו, כי מאי שנה, וכמו"כ הא אם דרכו כן גם בחול אסור מטעם דכל שהוא דרך לעשות כן ה"ל מעשה דידי' וכנ"ל, ואין להביא ראיה מס'י' של"ד סכ"ב-כג, דהרי הוייגער הולכת תמיד ולא נחשב כנפסק פעולתו (אלא אי לאו משום מוקצה הי' מקום להתיר לשנות באופן שלא ישנה ממצבו העכשווי בכלל ולא להקדים או לאחר מהפעלה להפסקה או להיפוך).

ואפילו אם נתכוין לכך ה"ל גרמא, אבל בדלת נגד המדורה והבעברה או הכיבוי בא ע"י הרוח ה"ל כלא נפסק מעשיו, וע"כ אם נתכוין לכך ה"ל מעשה נוגבי רוח וכיוצ"ב אם לא נתכוין או לא הוי אורחיה, אפילו שלא נפסק פעולתו ה"ל גרמא, וכל זה רק אם מעשיו מצורפים ע"י דבר אחר שיש לו כל עצמי לעשות כמים ורוח, אבל אם העשיה הוא בדבר שאין לו כח עצמי לעשות וכח אדם הוא העושה בלבדו אפילו לא נתכוין ה"ל מעשיו עיי"ש ודוק בדבריו, וכלהלן שיש נ"מ רבות בדבריו הללו²³ ויש לדייק כן מהר"ן (דמ"ז) דמשנה דכלים וטלית עיקר ההיתר הוא שהאור עושה מעשה עצמי אחר שפסק מעשה העושה, משא"כ בניצוצות שנופלים אחר זמן לא נעשה מעשה עצמי בדבר שיכול לעשות מעצמו, אלא דאם המעשה עצמי משותף עם האדם העושה הרי זה מעשיו.

והיוצא מזה, שהגם שהמר"ש חולק על האבה"ע הנו"ל, ומה"ט גופא כתב הסברה דהכל נידון אם נגמר עשיית הפעולה קודם שמתחיל חץ המעשה שלו לילך לעשות הפעולה נקרא גורם, מ"מ אף ליסוד האבה"ע ודעימיה צריכים לומר זו הסברה של נפסק מעשה העושה מקודם.

(ה) ועוד בנו היסוד של החזו"א (ב"ק סי"ד סקי"ב ד"ה ומיהו בשיבר הכדים, ונעתקן להשמטות או"ח סי' קנ"ט) שאף כח שני המשקה מים לזרעים בשבת חייב²⁴ וגם שהמים הבאים ממקום רחוק שהוא שפך עד שבא להגינה נחשב כפעולתו ואף הכוח שני, שכח שני חייב לענין שבת, ושאי שבת מנוזיקין, למרות שכנ"ל החזו"א מהסוברים

בתשובתו של הגאון ברכת רצ"ה הנ"ל (הנדפס בישועות יעקב סוסי' שלד) דגבי כלים וטלית נתכוין רק שלא יפשוט האש הלאה, וה"ה מחיצה של שלג וברד, משא"כ בניצוצות (דף מ"ז) שהכונה שהאש שכבר דולק יכבה, וזה כונת הגמרא שאני הכא שמקרב את הכיבוי, היינו שכונתו לכבות מה שכבר דולק ונתקיימה מחשבתו, ואין צריכים לתרץ כמ"ש התוס' שם דחיישנין שמא יגביה הכלי באמצע נפילה, (או שלכבות אש שנדלק שלא ברצון לא שייכי ביה נתקיימה מחשבתו) ולדידן שלדחות דברי התוס' לא מעלי לן ארוכה אפשר לומר שגבי כיבוי שאין לו תועלת בהמלאכה לא שייכי נתקיימה מחשבתו אפילו אי נסבור שמשאצ"ל אסורה, שהרי המהר"ש בהקשתו על האבה"ע וס"ל דמלאכת מחשבת היינו שעשאה באופן חשוב, אמנם האבה"ע ודעימי' יסברו שגם אם ה' הפועל יוצא חשוב ונתכוין אליו מיהו מלאכת מחשבת, משא"כ אם אין פועל יוצא חשוב ודומה למ"ש לעיל לענין הוצאה, ולענין מקרר שכבר מקורר.

אמנם לאדמוח"ז (שם) דרך אחרת לו, דיסודו של האבה"ע זו ידוע לו מדברי הר"ח דקאי אדינא (דק"כ, וסי' רע"ז) דאסור לפתוח דלת נגד המדורה, והלא הרוח בא ממילא והוי רק גרמא, ותירץ הר"ח "כיון דמשוי לי' אורחא אפילו לרוח מצוי' ללבות ומחשב לכן אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת" ומה"ת אסורה עיי"ש, כמו בזורה ורוח מסייעתו, והא קשה מכלים וטלית הנו"ל, ותירוצו עפ"י יסודו של המהר"ש הנו"ל דכל דנפסק פעולה העושה ה"ל גרמא, ובכלים וטלית נפסק פעולת העושה לגמרי בשעת הכיבוי ה"ל גרמא,

23 והנה הגאון מאורי אש (פ"ג ענף ה' אות ה') מקשה כיוצ"ב על מ"ש הפרמ"ג (שטו א"א סק"ט) דפריסת מצודה הוי מעשה ובמקום שידוע שיצוד הוי אב מלאכה, ומה שנה מהנ"ל דהעמדת כלים הוי גרמא, ותירץ דגבי כלים חסר עוד מעשה של שבירת הכלים שהאש עושה והוא אינו עושהו, משא"כ פריסת מצודה לא חסר מעשה, ודבריו תמוהים ומה יענה לטלית שאחז בו האור, ושלג וברד, אמנם לדברי אדמוח"ז מצודה לא מייחשיב לדבר שיש לו כח עצמי לעשות וע"כ אפילו נפסק פעולת העושה ה"ל מעשה כיון דנתכוין ודרכו בכך, ולדברי הברכת רצ"ה מצודה נתכוין בלבד מספיק לשויהו מעשה. 24 ודלא כהאבנ"ז (סי' קט"ז) ואגלי טל מלאכת טוחן (סק"ה אות ד') דלהדיא ס"ל דהא דאין פותקין מים לגינה שמיפ שנים ה"ל כבידקא דמיא ובכח שני דמותר.

שמה אינו נידון כפסיק רישא, והו"ל ספק ספיקא לדאורייתא וספק אחד בדרבנן עכ"ד. [וכעוד סניפים לדבריו אפשר להוסיף שיטת האבנ"ז (סי' רכ"ט) החולק על השעה"ר וס"ל דכל שאין עצים או שאר דברים שנכלים ע"י האש אין הבערתו מה"ת וכן ס"ל להלבושי מרדכי (ח"א סי' מ"ח) גם אפשר לצרף שיטת הגור ארי' שאם הפס"ר יעביד רק לאחר זמן דלא מהוי פס"ר וע"כ מתיר לרחוץ ידיו ע"ג עשבים בשבת שעד שיוצמח יהי' כבר אחר שבת, ודלא כמ"ש השו"ע בסי' של"א] ומעלתו הביא תשובתו שם (סי' שכ"ז) ששמעת מניה שגם עלעקטריק מחשיב לדרבנן וע"כ כל זה הכניס בק"ו להתיר להשתמש בנד"ד, וגם הרחיב קצת הדיבור באלו הדברים, וע"כ לדבריו הי' לן להתיר.

ז) והנה נידון דידן חמור יותר, דבנידונו יש לו שיטת הט"ז הנ"ל (שט"ז סק"ג) דכיון דיש ספק אם בכלל ייעשה הפס"ר אינו בכלל פס"ר לשיטת הט"ז, וכיון דאיירי באופן שהיא מרכז הסקה להרבה דירות המשתמשים במרכז הסקה אחת, דהרי יתכן מאוד דבכלל לא ידליק האור שמספיק לו המים החמים המרובים שיש כבר בהבולע"ר, והגם שיצטרך במשך היו"ט ליותר מים חמים הרי יתכן מאוד שידולק האור ע"י משתמש אחר מהדיוורים (הגונים) באותו בנין²⁵, וגם יתכן שבשעת שפוחת ברו מים חמים ממילא כבר דולק האור מחמת הרבה דיירים באותו הבית שמשתמשים עם המים, ואם היום קר בחוץ יתכן שדולק גם לצורך חימום הדירות, באופן שיש לנו ספק אם יעשה בכלל המלאכה וספק על פ"ר²⁶ על לעבר ועל להבא [וכתב המש"ב סקט"ז

שזורה ורוח מסייעתו היא דייקא במלאכות שדרכן בכך תמיד, [ודלא האו"ש פ"ט שבת ה"ב דלהדיא כתב דכח שני הוא היתר אף לענין שבת] ומכל זה הדעת מחייבת שגם בנידון דידן שהוא פתח הברז, הרי כל המים הבאים כוחו דלי' ומעשה דלי' הם המקררים את העקוועסט"ט ולא נחשב כדבר שעושה מעשה בטבע עצמי, וגם לא נחשב ככוח שני שיהי' גרם, וכ"ז מק"ו מדברי החזו"א ומדברי המנח"י, ושאיני מפרישת מצודה שאחרי פרישת המצודה עד שבא החיה לתוכו לא נעשית שום פעולה מצד הפועל כלל, ובבוא הניצוד הוי מעשה שנעשה מאליו, אלא שאם בא מיד באופן שלא נפסק פעולתו חייב דהוי כידו אריכתא ומכל הנ"ל סברתו קשה להולמו.

ו) והנה עוד נהרין מע"כ לעי' בתשובת זקנו הגאון הגדול בעל ויען יוסף (או"ח סי' שכ"ו) שאיירי במרכז הסקה מחמם מים בבתים הגדולים בכרוקלין שישנם הרבה דיירים שמשתמשים במרכז הסקה אחת, והמצויאות כמו נידון דידן וסיכם בדבריו עוד טעמים (להתיר א) שמה הלכה כהפוסקים דגרם מלאכה מותר ביום טוב ב) שמה כהפוסקים דהולדת אש ביום טוב אין בו אלא איסור דרבנן ג) שמה כהתרומת הדשן דפסיק רישא בדרבנן שרי, וע"י גרמא לא הוי אלא דרבנן.

ואכתי איכא למיחש שמה תתחיל ההבערה תיכף וא"כ לא הוי גרמא, ולזה הביא שיטת הראשונים דס"ל דספק פסיק רישא אינו נידון כפסיק רישא, וכ"ה שיטת הטו"ז סימן (שט"ז סק"ג) ואם כן לענין חשש דאורייתא איכא ספק ספיקא א) שמה איסור הולדת אש חדש הוי רק דרבנן ב) ואת"ל דהוי דאורייתא

25 והואיל שהדבר קרוב שהמים החמים לא יגיעו לי', יש גם לצרף דעת השלטי גיבורים שמחזיק בדעת הרשב"א שמותר לנעול ביתו כשדעתו רק לשמור על ביתו אף שבהכרח יצוד הצבי ודלא כהמג"א (שט"ז סק"א) וכמו שביאורו ביושע"ק סק"ה.

26 והספיקות בזה רבו כמה רבו ממה שכתב במנח"י (ח"ג סי' כ"ד אות טו) בנידון מזגן שספק אם יפעיל אותו, ולזה יש לצרף מש"כ בשביתת השבת (כללי דשא"מ ופס"ר) שהביא המגן אבות חידושיו על מסכת שבת דף ל' שס"ל שלענין שבת, שמלאכת מחשבת אסרה תורה, הרי אפילו דשא"מ על לשעבר מותר, ולצרף אפשר גם דעת החלקת יואב (סי' ח) דספק על לשעבר שא"א לברר לא מקרי ספק פ"ר על לשעבר.

ביחד ונתקיימה מחשבתו, ואף לשיטת הרשב"א שהביא המג"א בסי' שטז הרי זה איסור דאורייתא, וחמור מזה דסי' רנ"ג ס"ה שהכונה על התבשיל הוא טפילה לענין היסק הבית, וגם שם לא התיר התרה"ד אלא שבות דשבות, וכ"ש הכא דשני המחשבות אחת הנה להשתמש במים חמים.

ועוד שבכתים הגדולים ברוב דיירים יתכן שיעשה המלאכה באופן ההיתר ולא מצוי כ"כ שיתחיל לדלוף ע"י פתיחתו של הברז וכנ"ל, הרי גם זה משווהו לגדר דבר שאינו מתכוין, וכמ"ש הרא"ש (בר"פ הבונה ק"ג והביאו הביה"ל שט"ז) דהיכא דאית ליה הושענא אחריתי, ושם לא יצטרך לזה, חשיב לדבר שאינו מתכוין כשליקטן לאכילה, כיון שאין ודאי שיצטרך לזה, והי' בנידון שלו כן.

(ח) ונד"ד אינו דומה למה שצדדו כמה מהפוסקים להקל לענין פתיחת דלת של מקרר אף בזמן שהקאמפרעסאר אינו פועל גם מטעם דבשא"מ²⁷ שהרי הדלקת המנוע העלעקטרי"ק הוי דבר בפ"ע ואינו תלוי עצם מעשה פתיחת הדלת של המקרר, ולגבי המאכלים שהם במקרר נוח להם שלא הי' נכנסים בכלל האויר החם, ודמי למהלך ע"ג עשבים וכו'²⁸ אבל הכא הרי מים חמים חמים חדשים א"א לו לקבל זולת אם יתחממו באופן הזה וע"כ בהכרח בפתיחת הברז יש מעשה הדלקת האש, ואין זה מעשה צדדי שנאמר שאינו מתכוין אליו, ונדמיהו לפותח דלת מקרר לא בכדי להוציא משם מאכלים, אלא כדי להכניס אוכל חם כדי לקררו במקרר, וא"א להשיג המטרה מבלי שידליק המנוע, הו דשא"מ בתמיה²⁹ ומה אצל מקרר הסיקן

דבמילתא דרבנן יש לסמוך על הט"ז ובביה"ל דהיכי שיש עוד צירופים אפשר לסמוך על הט"ז אבל בנד"ד שכל דירה יש לו מרכז הסקה אחת, הרי בודאי וברור שבית זו ידליק האור בפתיחת הברז וכדלעיל, וגם שהוי פ"ר ברור בלי ספק בשעת הדחת כלים במשפחה גדולה, וקרוב מאוד להיות פ"ר בכל פעם, כי לא נמצא שיהי' האור דלוק ממילא בשעת שפותח הברז, אא"כ עוברים שעות ארוכות שאובד חומו מעצמו והוא צד רחוק מאוד שבדיוק בזמן שפותח הברז ממילא הי' הזמן שאז נדלק שאבד חומו בדיוק ברגע ההוא (ועי' בסי' רע"ז בביה"ל ד"ה שמא שהביא בשם המהרש"א, ולשון התרה"ד סי' ס"ד מסייע, ובמש"ב שי"ד סקנ"ב וסי' שכ"ח סקק"א בקרוב להיות פס"ר אסרו מדרבנן) וא"כ לנו שיטה זו היסוד לבנות עליו עוד צדדים.

והנה בהכרח הא שמחשיבו לדבר שאינו מתכוין הוא רק כיון שכעת שהוא פותח הברז כוונתו רק ליקח את המים המחוממים כבר, והמעשה הצדדי שאינו מתכוין אליו בהדלקת האור לחמם מים הבאים, דכיון שיתכן שהוא לא ינהה הוא ממנו אלא אחרים מהדיירים ע"כ הוי מעשה נפרד ששייך לדון עליו מפאת דבש"מ, אבל בנידון בתי עירינו אשר כל בית יש לו מערכת מחמם עצמי וכעת שפותח ברז ליקח מים המחוממים צריך לו גם שייסקו מים החדשים להשתמש בו לאחר זמן, הרי בודאי לא נכנס בכלל בגדר דבש"מ שהלא כדי לקיים מחשבתו ורצונו הרי בהכרח שיודלק האור דהרי א"א לחמם בלי זה, והרי הוא כנועל הדלת ומתכוין לשמור ביתו וגם לצוד הצבי

27 הגאון הגדול רש"י הדיין מבריסק נדפס בהפרדס תרצ"ד חוב' ג, ונעתק להרבה ספרים, מנח"ש סי' י, צי"א ח"ח סי' יב וח"ב סי' צב ועוד שהובאו בש"כ פ"י הערה ל"ז.

28 עי' מנח"ש שם, ויש להביא סעד לזה מדברי הב"י סי' שלד (ד"ה וטלית שאחז בו האור) דה"א לומר דאוחז ס"ת לקרות בו וגם מתכוין לכבות וכן טלית ללבוש וגם לכבות ה"ל דשא"מ, ואולי מטעם זה חזר בו.

29 עי' בספר כשרות ושבת עמוד שכ"ט דכתב פשוט שזה בגדר מעשה יותר מפעולת פתיחת הדלת, וכדף שלב מביא מספרו חמים מים בשבת שמים הנכנסים בעיקבות פתיחת ברז למים לצאת חשיב כח ראשון (לענין גרמא) ודברי ש"כ פ"י אות י"ג תמוהים כנ"ל.

לשיטת התרה"ד הנ"ל דמותר לכתחלה. (א) והנה הרבה מהמקרים החדשים של כהיום שיש להם מחשב זיכרון כמין מ"ש טשי"פ שכל פתיחת הדלת וסגירת הדלת נרשם בזיכרון עלעקטרוניק, יש שנעשית ע"י הסוויט"ש (כפתור) של הדלת, ויש בעצם הפתיחה שמרגיש, וזה נותן להמקרה פקודה מתי לעשות הפשרה, וגם שהמנוע של הקאמפרעסער לא יתפעל כ"כ מהחום הבלתי רצוי היוצא מהכלל בריבוי פתיחות של זו הזמן בלבד, וזה כבר לא יכולים להתיר מהטעמים הנ"ל, כיון שזה נרשם בודאי בכח ראשון של הפתיחה ומיד, וגם רשימת הפתיחה נעשית מיד, וחסר לנו כל היתרים דלעיל ורוב דלהלן, אלא שתועלת ממנו על להבא, ויש להתחשב הרבה, כי נשארנו רק בצדדים קלושים של דבר שאינו מתכוין, ובהרבה מהמקרים בא"י מובנה באופן שבשבת ויו"ט אין פועל הטעכניק"ק המשוכלל הזה, וראוי להעלות הדבר על שלחן מלאכים.

(ב) והנה בגלילותינו מצוי בהרבה בתים שיש להם שירותי מים בהמרתף וכיון שהם מתחת לקו יציאות המים העירוניים הם מופעלים ע"י מכונות משאבה, ויש שני מינים האחת שבכל פעם שיוצאים מים מהצינורות מופעל המשאבה וזה קשה למצוא פתח להתיר בשופי וכנ"ל, ויש אשר מחזיקים כמות גדול מסיום ואחרי כל כמו חמש וכיוצ"ב של שימוש בשירותים מפעיל המשאבה לרוקן החבית, ובוה באנו לצדדי ההיתר אשר הביא כ"ק זקיני לענין דבר שאינו מתכוין וספק פס"ר בכל פעם ששופכים מים לתוך הביוב, וחשבתי דרכי שבזה אפשר להוסיף צדדי גרמא, לדעת הברכת רצ"ה הנ"ל יש לצדד גרמא בצירוף מ"ש בשו"ת רדב"ז (חלק א

רוב גדולי הפוסקים³⁰ למעשה לחשוש שלא להפעילו בשעה שמנוע אינו פועל דלא הוי דשא"מ מטעם שאע"פ שאין רצונו בכניסת אויר החם, מכיון שלמעשה המצב של כעת שנקלע לו רוצה בהבערת העלעקטרייק ה"ל צריך ל"י (והובא סברה זו במנח"י ח"ד סס"ד וגם במנח"ש סי' י' דן בזו)³¹ כ"ש וק"ו הכא שצריך המים החמים שמעולם לא ה' חמים וצריך להם וזהו אופן חימום, ע"כ אין לנו ככלל דבר שאינו מתכוין בנד"ד.

(ט) ולצ"ע מש"כ בשש"כ (פ"י הערה מה ופל"א הערה א, וביותר בפל"א הערה א' בתיקונים ומלואים) בשם הגאון בעל מנח"ש וכ"כ בשו"ת אז נדברו (ח"ג סי' כ"ח) דהפוחת דלת של מקרר ונדלקה האור הקבוע בתוכו דחייב משום מבעיר, ולא שייך בזה דשא"מ כיון שהוא באופן קבוע ומתוכנן שיהי' כן וזהו דרך הדלקת אור זו, והוא תוצאה הכרחית בכל פעם שפותחים הדלת ונתייצר לתכלית זו לפי המצב שהוא, וגם נוח לו שתידלק האור הוי יותר מפס"ר ולא מחשיב דבאש"מ, ואפילו אם יעצום את עיניו, וגם יש לו הפסד ממון בהדלקתה, לפי שאין הולכים אחר דעתו עכשיו, אלא אחר רגילות בני אדם המשתמשים במקרר בימי החול³², וע"כ הוי מעשה להדיא ויותר מפס"ר, והדברים ארוכים וגם מוקשים ויש הרבה לדון עליהם, עכ"פ המורם מכל האמור לענ"ד ההיתר בזה לא מתקיים.

(י) ולנד"ד יש עצה שיתקנו שביו"ט עכ"פ יודלק האש כל שעה מסיומת בכל אופן אפילו אם המים מספיק חם, ואם ירגיש העקוועסטא"ט שהמים מספיק חם הרי יכבה מיד, ואם לאו יחמם המים, ונמצא דפתיחת הברז הרי הוא לכל היותר הסרת המנוע

30 מנח"י ח"ב סי' ט"ז, איגר"מ ח"ב סי' סח, ויען יוסף, כונת הלב, ועוד

31 במנח"ש שם שקיל וטרי בסברה זו.

32 ואפילו לדעת הרשב"א המובא במג"א (שט"ז סק"א) שהנועל דלתו לשמור ביתו וצבי בתוכו שרי, מ"מ אם דרכו

כך בחול וזה כונת סתם בני"א מהוי מכיון.

לחברת המים כמות המים שהשתמשו בהם ונמצא שמודד ע"י עלעקטראניק בשעת פתיחת הברז, ובודאי אין צריך להם, אבל כיון שזאת באמת ללא צורך כי יש ביד כל למאון בזה רצוי למאן, אמנם לית דחש.

(יד) מש"כ מעלתו לפשיטות שהולדת אש ביו"ט חמור מהולדת עלעקטרי"ק, דפשיטא ל"י דאיסורו כמ"ש הבי"צ מטעם מוליד ומכריח שהוא דרבנן כמ"ש כמה מהפוסקים, לדידי לא פשיט כ"כ כיון דסו"ס החזון איש (מועד, סי' נ' אות ט') וכן שו"ת לבושי מרדכי תליתאה (חאו"ח סי' כ"ה) ס"ל שיש חיוב בהדלקת העלעקרי"ק וכיבוי משום בונה ומשום סותר, והרבה גדולי הדור חששו לדבריו³³ והלא עוד הרבה טעמים לאיסור יש באחרונים הן בשבת והן ביו"ט, ושכלינו קצר מלהשיג ומלהכריע בין ההרים הגדולים הללו, והצד השובה שכולם הכריעו עכ"פ לאיסור חמור עד מאוד, בכל צורה ואופן שהוא, ומה שמצינו לפעמים גדולינו שהקילו כגון לענין מזגן רבים וכיוצ"ב הוא רק לענין אמירה לעכו"ם ושעה"ד גדול, ולשיטות שהולדת אש ביו"ט הוא דרבנן, הרי בודאי שהולדת עלעקטרי"ק ע"י ישראל הרבה אינו קל הימנו, ומה שהביא בשם ממשב"ז (תק"ב סק"א) ומחזו"א (נ' אות ט') דניצוץ אש שלא מתקיים אין בו איסור תורה, הנה זה הביאו הפוסקים לדון לגבי מה שהי' בימיהם שכל שקע עלעקטרי"ק שהי' מחברים הי' מוליד ניצוץ אש וכיוצ"ב, וע"ז הביאו שזה אינו מהתורה כיון שלא מתקיים³⁴, אבל בהענגייטר שמוליד ניצוץ אש שהוא מדליק את השלהבת של הגעז בודאי יש בו משום מבעיר דאורייתא, ושייך ביה מש"כ באיגרות הרח"ע מווילנא (סי' שכה ושכ"ו) ונדפס בשו"ת

סי' קצא) על ביב המקלח מים לחוץ אם מותר לשפוך בתוכו מים בשבת וכתב שאם הביב יש בו עוגה מקום שמתקבצים בה המים ובשעה שהוא שופך מים מתמלאת העוגה ויוצאין המים חוץ מותר לשפוך על פי הביב והוי כח כחו ולא גזרו בה רבנן, וה"נ אפשר שהמים הנשפכים לתוך החבית הוא כמו העוגה וצ"ע, אמנם לדעת אדמוח"ז הנ"ל שלא מתחשב ההיתר ששנוי שכלים וטלית הוא רק שלא יתפשט האש, אלא שכל המעלותא בכלים וטלית שבוה נפסק פעולת העושה קודם שנעשה המעשה וכנ"ל, הרי אין לנו בזה צדדי גרמא.

(ג) וכל זה לא מעלה ארוכה לנידון של הבתים שיש להם משאבה להכניס המים כיון שיש להם מעין עצמי לכל בית, ועובד בצורה שיש לה חבית גדול שמחזיק בערך מ' גאלאן מים, וכל פעם שנחסר מהחבית עד לפחות מ' או כ' חוזר ומתמלא עד שמלא לגמרי, וזה דומה לנד"ד, כי בזה אין לנו אלא ספק פס"ר על לשעבר, וכפי הנ"ל אין לנו צדדי הגרמא, ובימי ילדותי במט. קיסקא ששם מקום הראשון שנולד מציאות זו השאלה, הי' מדקדקים עפ"י הוראתו של הגאון מוהר"ם ביק וצ"ל להשאיר ברז אחד פתוח לכל השבת באופן דיהי' ספק פס"ר גם על להבא, והמדקדקים ביותר פתחו ברזי המים רק בשעת שהמשאבה עבד ממילא וכמו לענין המקררים, ופה במאנסי העולם מקילים, והגר"ש טויבענפעלד וצ"ל לא הי' ניחא ל"י והורה שעכ"פ כדאי להחמיר לפתוח רק ביד שמאל משום שינוי.

(ג) עוד דיון במים יש לנו פה מאנסי שרוב הבתים יש להם חוט טלפון מחובר ע"י מכונה קטנה למקור כניסת המים להבית שמראה

33 ואריכות הדברים מכל גדולי הדור ההוא ה"ה מובאים בספרי המלקטים, וכתובם יש תשובת הגאון איגר"מ (ח"ד סי' פ"ד) ס"ל שאפילו רק להגביר את זרם העלעקטרי"ק ואפילו בלי שיהי' מתכות אש מתלבנת יש בו איסור דאורייתא, וכן חשש לדעת החזו"א אדמוח"ז במנח"י (ח"א סי' קז, וח"ג סי' כ' וע"ז, וח"ח סי' כ"ו) הגם שבאיוהו מקומם מראה פנים מסבירות להקל לשיטות הפוסקים שהוא דרבנן.

34 וגם במנח"י ח"ב (סי' יז ובסו"י קיב) ובמנח"ש שם תמה על הפרמ"ג בעיקרו, ודבריו בזה קשים להולמם.

בענין גרמות הם דקות עד מאוד ומעין שאין להם סוף בחילוקיהם, ובשינוי של סברה דק מן הדק נהפך לאיסור ואין בהם כשלעצמם כדי שנסמוך עליהם בשופי ובפרט בקביעות ולמעשה אלא עם עוד סניפים, אלא כשהם בדיוק כמ"ש הפוסקים, וכמה גדולי ישראל מיאנו לסמוך על כיוצ"ב אם לא לצורך גדול וסברות מרווחות ביותר ובעוד סניפי היתר [וגם לא ידוע אם כ"ק זקיננו הי' מתירו לו הי' יודע שע"י פתיחת הברז יעשו חמשה מלאכות שונות ע"י מעשה אחת] ולכן כיון שדעת המג"א (תק"ד סק"ה) והשעה"ר (ס"ט) והח"א (כלל צ"ה ס"ה) והקש"ע (סצ"ח סכ"ה) לאסור גרמא ביו"ט כמו בשבת (כמ"ש ברמ"א סי' שלד סכ"ב) וכן דעת החזו"א (לח סק"ו) שלא להיתר גרמא ביו"ט, הרי דבר גדול דבר הגאון בעל מנח"ש המובא בשש"כ (פי"ג הערה נח – סג) שההיתר של גרמא היא על דרך מקרה אבל אין לנהוג כן בקביעות לכתחלה נגד המג"א.

אחיעזר (ח"ג סי' ס') שכבר נתפשטה הוראה בכל תפוצות ישראל שזה אב מלאכה וכ"כ בשו"ת קרן לדוד (סי' פ') וע"ז שנינו (ביצה דל"ג ע"א) אין מוציאים את האור לא מן העצים ולא מן האבנים.

ומדברי כ"ק זקיננו הגדול בכמה מתשובותיו נראה שלא ס"ל הרבה מהחילוקים של גרמא הנ"ל, - וכמו שכן דעתם של הרבה מגדולי הפוסקים - ואין ספק שדיעה זו ירויח לנו למעשה בהרבה ענינים הנ"ל³⁵ - דס"ל דכל מכונה אפילו עיקר עשייתו ותיקונו עשוי בצורה שיעשה פעולה מסוימת ע"י מנוע המפעיל מנוע או ע"י כל כח שני דהוי גרמא, ולא מתחשיב בסברת ידו אריכתא וכליו ובהמותיו לעשות בהם מלאכה, ומחשיב ל"י גרמא אפילו בכלי שדרכו בכך, כל אם אין מתחיל הפעולה מיד ממש, אלא שהלא מ"מ גרמא אסורה מדרבנן, והנה בכאן דמר בנד"ד לסמוך על אילן גדול, מ"מ אין לו כל שאר צירופיו שם להיתר, ודא עקא שכל הסברות

35 ובאמת כן משמע מפשטות הביה"ל (סי' רנ"ב ס"ה ד"ה להשמעת קול) דאחר הביאו את דברי הבא"ע מסתפק לומר אפילו בדבריו שאם יש חיטים תחת החיטים שורק לתוך הרחיים ולוקח זמן עד שיבואו החיטים שהוא שם להרחיים עד לאבני הרחיים אולי מודה האב"ע, וכ"כ עוד הרבה פוסקים, ומקום ספיקו אי דומה לבישול שחייב אף שלוקח זמן או לא וכנ"ל, והנה ברחיים של מים כולוהו אית בהו, מכויין למלאכה, דרכיה בכך, כלי שכן דרך עשייתו, ומ"מ ס"ל שיתכן שהאב"ע מודה שפטור, ומה כמ"ש לעיל שאף אליבא הרבה דס"ל כהאב"ע אמנם לאו מטעמי, וגם ממה שכתב אחריו שאם פותח מסגרת המים גם המג"א מודה דכח ראשון ה"ל כמו בידקא דמיא ומשמע מדברי שאם פתח המסגרת ולאחר זמן זרק לתוכו החיטים דהוי גרמא מטעם כח שני וזה גם דלא כמ"ש לעיל, ואמנם לאירך גיסא צע"ג בדבריו לדבריו עיקר המחלוקת בחיטים הנטחנים מיד ובהא ס"ל המג"א דהוי גרמא, ובאמת בנטחן מיד גם המג"א מודה למאי דיוצא מפשטות הסוגיא וכן ס"ל לכל הפוסקים, דכל מה שנעשה מיד ה"ל מעשה, וכן ממה שהביא מכח ראשון דבידקא דמיא, הרי לדברי האב"ע לא מדמין סוגיא זו לדיני שבת, ומה דגם הוא דינו של האב"ע מביא אך לא מטעמו.

וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים וישישו בשמחה" (תהלים, סח, ד), פי' רש"י הק' וזהו המשוש וכן יאמרו "שירו לאלקים זמרו סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו" (תהלים, סח, ה).

ואין עצה ללחום עם כל המונעים אלא ע"י שמחה של קדושה.
(שומר אמונים מאמר דהל' ירוני פרק ד')

עבודת ה' בשמחה

אמרו רבותינו ז"ל, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשם שמים ויהי תמיד בשמחה כשבא לידי עסק מצוה כי העושה המצוות בשמחה אהוב וחביב מאד לפני הקב"ה.
(קב הישר דף קפה)